

Storkyrkokoostu ehituslugu
- lühike kokkuvõte -

①

St. kooli ehitused on saanud oma praeguse kuju
1930 a. algusel. ehituskesk. juun. tšemberchituse ja
renoveerimisega

1880 a. ^{alates} on kool olnud Svartmang. 22 kinnisvõtte
kuulunud olid. seal väikesed ja mitu ajasõnaseid.
Sellest ~~alates~~ 1928 a. naaberchituse n.n. Ehrenstede'i majas,
ja mõlemad majad ehitati kokku ühiseks tšemberchituseks.
1810a. kohase krunthi jaotuse järel juun. 7 ja 8 moodustati
uus kinnisvara juun. 16. Teatavad osad vanast ehitusest
kõruti maha, ja krunthi põhjapoolse osa ehitati uus
ehitus.

St. kooli krunthi olnud ehitust saame järgida 14. sajandi

alust.
1336. a. krunthi krunthi Magnus Eriksoni koolikrunthi
suurusega krunthi dominikaani ordule. ^{mis tei} keskajal
mõjuvõimale munga-ordule. 14. saj. teisel poolel
arenes sellel kohal suur kloostr. - aast
ehitati
kv. Venus leidus ^{uusi} ehitusest, sellest alates
kloostr. kinn. on arvatavasti olnud praeguse
kooliõue kohal. 1930. a. leiti palju luureid ja krunthi
surnuist ja paljudest haudadest, millest ~~ol~~ tollaegse
kooli kohalt olid kirikus.

Reformatsiooni ajal suldi kloostr. ning arvatavasti see
suurenguselt raiustatud kirik tõhuti. Sellel kohal
ei näe olvat mingit sündlat ehitust enne 17. saj. alust
Seda kaotati osalt aiana on võimalik, et seal leidis
juhuslikke krunthi ja sarakid.

1588 alustab Johan III. märkimisväärse ehituskavaga
kv. juun. lõuna osas. Ta tahab ehitada ühte uut suurt
kinn. Storkyrkoni vanas keskses, templis mis tõuseks
üle linnatähe ja manifesteeridus ta usklike krunthi
ning poliitilist võimu. Ehitus ei jõua aga krunthi
dist. kaugemale ja "Püha Kolmainu kirik" seadab
aastakunthi ehitamata vareme.

oansendiga

Lüünapoolne nendist kahest elumajast (Stortm. 22
Juuni 7) kus nüüd asub Storkymonool elutatis
1650. süüsi kumnt liinapool (^{Hellam Lehmus} Borgmästarens) maja. Maja
on sageda ca 15a vanus kui Ehrenstrahli maja, se
puegildub ka arhitektuuriliselt majade erinevuses.
Lehmuse kinnistul oli arvatavasti alguses elumaja-
traditsiooniliselt saksameetritus ehitustüüp, mis
domineeris Stockholm arhitektuuris kuni ca 1660.
10. ristküliku juures põhjaplaadiga ehitus ~~pehke~~
kõrge liivakiviskulptuuriga kaunistatud nn. Välska
gavlar ehitus. (põhke-petseri maja või
nereisauna maja Stortorgetil).

Kau-
gama-

(ar 1600-talid)

17. sajandi lõpus olid majasomanurks veinikaup-
mehed Casper Robbert ja Diedrich Mitvogel.
Tarijate vahelkorrad nende järel olid segased ja maja
disponeeris 18 saj. esimesel aastakümnel nende
pärastustornbu hooldaja "seeritorn" Johan Smitt
Selle järel tuli maja immuats fabrikantide Isaac ja
Jacob Toutini ^{loodud valdus} kätte. Nad startisid sin "manufaktori"
"Silkesfabrique", mille peamised saadused olid riide
kindad ja -sused. Ehitus (haares on alla) sis-
sise õue kolmest küljest, miljas kütq noomes tulemüürist vastu
Ehrenstrahli maja. Toutini manufaktuurist olid
edukas ja selle saadused (hasti) tuntud.
Kv. Phaeton Stortorgetil asus müügis kauplus, mis
kõlastati tihedasti ~~ka~~ Toutini kinnivan maja
muutus 19. saj. inrimajaks. 18. saj. lõpul ~~hasti~~ ^{tehtud} tigi-
mus kapis ming ehitus jaotati paljudes korterites.
1864. a ehitati majale 1. korrus juurde.
1881 omandas maja Nikolai kogudus, ning samaaegselt
teostati põhjalik remont ning ümber ehitus ning maja
nõeti kasutussele kui koolimaja.

AH. 22/10 74.

STORKYRKESKOLANS BYGGNADEHISTORIA

Kort sammanfattning.

Storkyrkeskolans ~~numera~~ byggnadskomplex fick sin nuvarande utformning i samband med en omfattande sanering av bebyggelsen i kv. Juno som företogs i början av 1930-talet. Skolan hade redan 1680-talet haft lokaler i fastigheten Svartnagutan 22, men utrymmena där var för små och otidsenliga. Stockholms stad inköpte därför 1928 grannfastigheten, det s.k. Ehrenströmska huset, och de båda husen slogs ihop till en enhet. Av de båda tomtarna, som enligt 1810 års nummerordning kallades Juno 7 resp 8, bildades den nya fastigheten Juno 16. Vissa delar av de äldre byggnaderna revs, och ett nytt byggnadsparti uppfördes på tomtens norra del.

Bebyggelsen på Storkyrkeskolans tomt kan följas ända ner i 1500-talet. År 1536 donerade kung Magnus Beilsson ett markområde som delvis motsvarar skoltomten till dominikanerorden, en av reformationens mest inflytelserika munkordnar. Under senare delen av 1500-talet växte så ett stort klosterkomplex upp på platsen. I kv. Venus finns fortfarande betydande byggnadsrester från detta bevarade. Klosters kyrka har förmodligen varit belägen på den nuvarande skolgården: vid byggnadsarbetena i början av 1930-talet påträffades ett stort antal skelettrester, hushörande från klostrets kyrkogård och förmodligen även från de talrika gravplatser som enligt tidens sed fanns inne i själva kyrkan.

Klostret stängdes vid reformationen och den troligen vackra och praktfullt utstyrda kyrkan revs. Platsen tycks därefter inte ha fått någon stadigvarande bebyggelse förrän på 1600-talet. Det användes delvis som örtagård, och möjligen fanns där en del tillfälliga fähus och skjul.

1588 påbörjar Johan III ett märkligt byggnadsprojekt i södra delen av kv. Juno. Han vill bygga en ny, stor kyrka här i Stockholms gamla centrum, ett tempel som skall resa sig över den oansenliga borgarbebyggelsen och manifestera hans religiösa intressen och politiska makt. Bygget kommer emellertid aldrig längre än till grunden, och "Helga Trefaldighets kyrka" står sedan under flera årtionden som en ofullbordad ruin.

- 3 -

1626 donerar Gustav II Adolf den "nybegynte kyrkeplatsen" till Ridderskapet och Adeln. Inom den svenska aristokratin hade man då sedan en tid tillbaka välvit planer på att uppföra ett riddarhus, som skulle kunna utgöra en värdig ram för adeln^s sammankomster i samband med riksdagar etc. Kungen ville med sin markdonation befrämja dessa planer. Resurser fanns emellertid inte under denna tid till ett palatsbygge som skulle kunna ta hela den skänkta tomten i anspråk. I stället uppfördes ett litet, så att säga provisoriskt riddarhus i norra delen av kv. Juno, vid gränsen till tyska församlingens kyrkogård. På 1640-talet kom så den nuvarande riddarhustomten i adelns ägo, och planerna på ett större bygge i kv. Juno skrinlades därmed. Den gamla klostertomten styc-kades upp och såldes till privatpersoner.

Den framstående konstnären David Klöcker, sedermera adlad Ehrenstrahl, förvärvade 1666 en tomt vid Svartmangatan och uppförde omkr. 1670 ett palatsliknande stenhus, som i sina huvudrag bevarats till våra dagar. Huset hade en praktfull inredning i barockstil, bl.a. fanns en stor takmålning av Ehrenstrahl själv i festsalen. (Nuv. skolbiblioteket)

Efter Ehrenstrahls död 1697 ägdes huset fram till 1752 av hans arvingar (EJEL E:s dotter Anna Maria och hennes man Hovrättspresidenten Johan Wattrang samt deras barn.) En Hovkamrer Daewel innehade fastigheten under några år på 1750-talet, ^{talet} Men sålde den 1757 till stadskällarmästaren Petter Hinrich Fuhrman. Denne lät huset undergå en omfattande modernisering. Han lät även uppföra den vackra envåningslängan vid Svartmangatan, där Storkyrkobadet nu har sina lokaler. Det stora källarvalvet under denna byggnad fungerade sedan som "magasin" eller lagerlokal för den omfattande utskänkings- och vinhandelsrörelse som Fuhrman drev. Den Fuhrmanska källaren blev en omtyckt träffpunkt i det gustavianska Stockholm.

Fuhrman avled 1772. Han hade inga arvingar, och donerade därför huset till tyska församlingen. I testamentet föreskrives att avkastningen (hyrorna) från huset skall användas till en fond, den s.k. Fuhrmanska stiftelsen, som årligen skall utse tolv stipendiat-ter bland den tyska församlingens barn. Dessa skulle därmed ges möjligheter till studier.

Huset fungerade sålunda som ett hyreshus under 1800-talet. Några större ombyggnadsarbeten företogs inte, Fuhrman hade före-

större

Svartmang. 20
Juno 8.

skrivit att den fasta inredningen skulle bevaras.

Swartwäng 22
(Juni 7)

Det södra av de båda borgarhus som ingår i Sterkyrkeskolan uppfördes troligen på 1650-talet, då tomten var i borgmästaren Wellam Lehusens ägo. Huset är alltså ca 15 år äldre än Ehrenstralska huset, vilket också återspeglas i den stora arkitektoniska skillnad som finns mellan de båda husen. Den Lehusenska fastigheten var förmodligen från början ett borgarhus av den traditionella, på tyska mönster beroend^{ig} typ som dominerade den stockholmska arkitekturen fram till 1660-talet, dvs. en byggnad med rektangulär grundplan, tre våningar och höga, med sandstensskulptur ornerade s.k. välska gavlar, (jmf. petrenska huset eller det s.k. blodbadshuset vid Sterterget.)

Under slutet av 1600-talet ägdes fastigheten av de båda vinhandlarna Caspar Robbert och Diedrich Wittvogel. Arvsförhållandena efter dessa var invecklade och huset disponerades sedan under 1700-talets första årtionden av deras stornusförvaltare "Secretern" Johan Smitt. Därefter kom huset i de driftiga fabriksidkarna Isaac och Jacob Toutins ägo. Dessa startade här en "manufactur", en "silkesfabrique", vars huvudprodukter var silkesvantar och -strumpor. Byggnaden omfattade då tre längor kring en sluten gård, vars fjärde sida utgjordes av en brandmur mot Ehrenstralska huset. Den Toutinska manufakturen var framgångsrik och dess produkter välkända. I Kv. Phaeton vid Sterterget hade man en försäljningsbod som var livligt frekventerad.. Även den toutinska fastigheten blev under 1800-talet ett hyreshus. Fabriksörelsen avtynade vid 1700-talets slut, och byggnaden uppdelades i ett flertal lägenheter. 1864 påbyggdes huset med en våning. 1881 förvärvades det slutligen av Nikolai församling och genomgick en genomgripande ombyggnad för att kunna tjäna sitt nya ändamål som skolhus.

AH 22/10 -74

Anders Hammarsted